

1921/4
R1410

T. G.

B A T O,

TIJDSCHRIFT VOOR JONGENS.

UITGEGEVEN

DOOR

W. MARTEN WESTERMAN,

ONDER MEDEWERKING VAN ONDERSCHIEDENE LETTERKUNDIGEN.

1864.

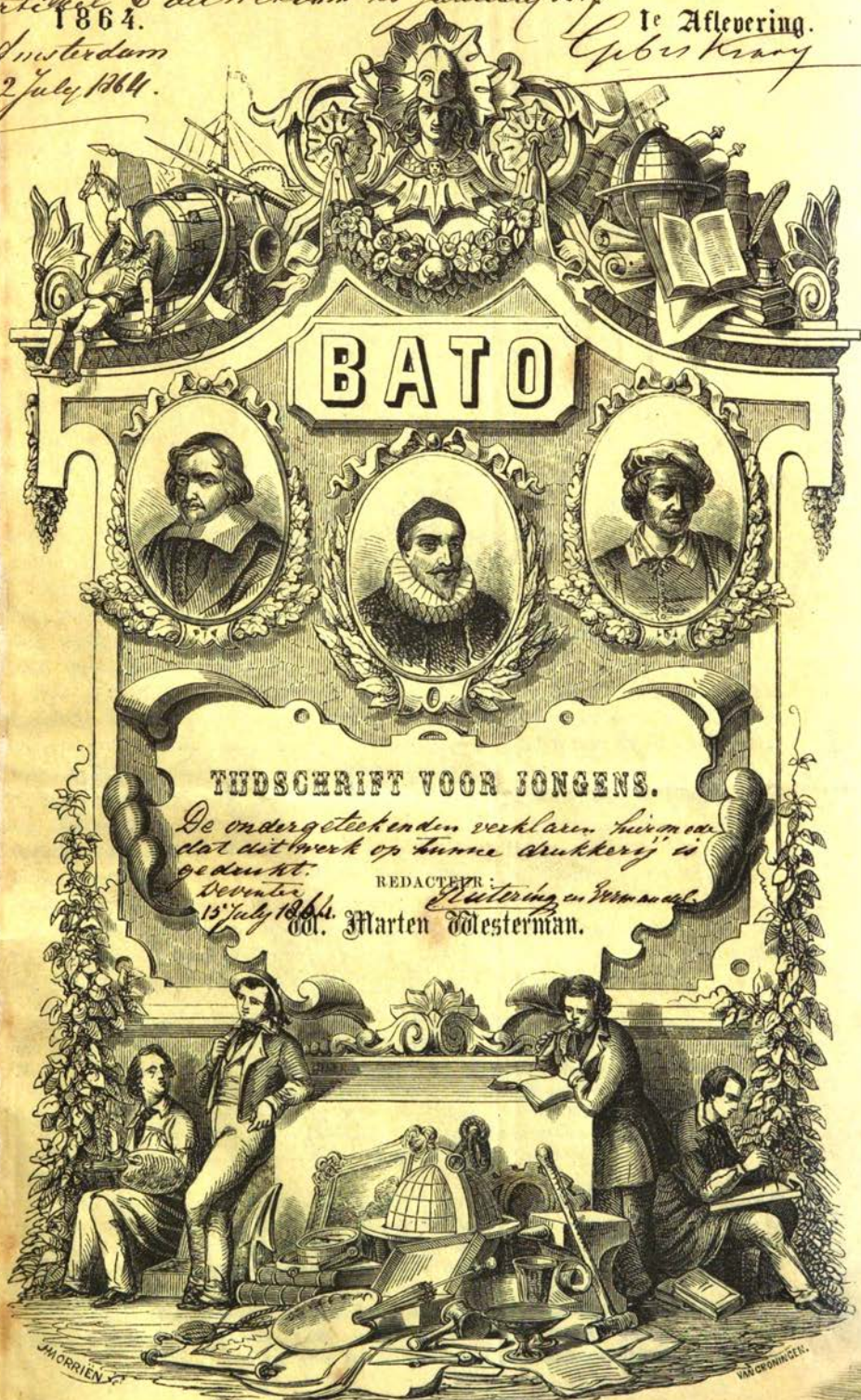

AMSTERDAM,
GEBROEDERS KRAAY.

Aangeboden aan het gemeen te besteur der Stad Amsterdam
 ondergeteekenden als uitgevers van dit werk om te voldoen
 artikel 6 der Wet van 25 January 1817
 1864.
 Amsterdam
 22 July 1864.

te Aflevering.
 Gebroeders Kraay

AMSTERDAM. — GEBROEDERS KRAAY.

Digitized by Google

DE RHINOCEROS.

DOOR

W. MARTEN WESTERMAN.

Wie in dezen tijd de tuinen van Natura Artis Magistra te Amsterdam doorwandelt en stand houdt voor den vleugel der dierengalerij, waar een plaats is ingeruimd aan den nieuwen gast, onder bovenstaande benaming bij oud en jong bekend, zal ongetwijfeld tal van vragen in zich voelen oprijzen, vragen omtrent het geboorteland, de leefwijze, het voedsel van dit dier; hij zal weten willen op welke wijze men den rhinoceros levend vangt, hoe men bij het vervoer met dit monster-dier handelt en wat niet al meer.

Wij willen pogen daarop een afdoend antwoord te geven en beginnen met een verslag der lotgevallen van het exemplaar, dat thans de collectie van het K. Z. Genootschap te Amsterdam verrijkt, en waarvan de uiterlijke vorm reeds aan een aantal onzer lezers bekend zal wezen. Hij werd, nog zeer jong, in Bengalen gevangen, en door den scheepskapitein L. Hochard, die zeer goed wist in hoevele dierentuinen van Europa deze schakel uit de groote dier-keten ontbreekt, op speculatie gekocht en op het dek van zijn schip *L'impératrice Eugénie* geladen. Aan boord was hij voortdurend zeer zachtzinnig en werd door het scheepsvolk gevoed met hooi, scheepsbeschuit en rijst in water. De kapitein bragt nog verscheidene andere dieren mede, en daaronder een ligt-kleurigen aap, die spoedig de vertrouwde makker van den neushoorn werd, van hem onafscheidelijk was, en zooveel meesterschap oefende over den dommen dikhuid, dat hij hem zelfs dwong op zijn commando te gaan liggen, indien Meneer de aap lust had op zijn rug in te dommelen. Wanneer dit niet spoedig genoeg gelukte, sloeg de aap met zijn lange pooten zoolang op de kleine oogjes van den rhinoceros, dat deze tegen wil en dank genoodzaakt was te gehoorzamen. Te Bordeaux aangekomen, bleek het spoedig, dat het zoölogisch genootschap te Amsterdam eigenaar was geworden van den Rhinoceros, want het vrachtje van 1600 pd. (zooveel woog het dier, zonder zijn kooi) werd geladen op een goederen-wagen, bestemd naar de hoofdstad van Nederland. De togt ging over Keulen, omdat men opzag tegen het overpakken aan den Moerdijk, indien de weg over Antwerpen gekozen werd. Men verzekert dat al de vreemde bewegingen en geluiden, noodzakelijk verbonden aan een reis per spoortrein, zonder invloed bleven op het dier. Het dreunen van den wagen, noch het telkens weêrklinkend fluitje van den locomotief bragten hem uit zijne kalme en genoegelijke stemming; slechts eenmaal werd hij oproerig, zonder dat men daarvoor een oorzaak kon vinden, maar hij was

ook even spoedig weder rustig. 't Was geen gemakkelijke taak hem te Keulen, waar dit noodzakelijk scheen, op een anderen goederen-wagen over te brengen; doch gelukkig heeft hij zonder ongevallen zijn bestemming bereikt en schijnt zich tot dusverre in zijn nieuwe woning uitmuntend te kunnen schikken.

De Rhinoceros behoort tot het geslacht der groote pachydermata (vergeef mij dat vreemde woord, maar poog het te onthouden, dat kan nooit kwaad) en ondanks belangrijke afwijkingen is zijn verwantschap met den olifant, den hippopotamus en den tapir duidelijk zichtbaar. Hij behoort t' huis in de heete gewesten van Afrika en Indië, en wel in die districten, waar de plantengroei weelderig is en waar tevens overvloed van water gevonden wordt.

Het zijn groote zoogdieren, waarvan elke voet, even als bij den olifant van een breede zool voorzien is, en drie gehoefde teenen heeft, en waarvan de neusbeenderen, die zeer dik en als ware het tot een verwulfsel opgezwollen zijn, een stevigen hoorn dragen, die aan de huid vastzit en uit zaâmgepakt haar gevormd is. Er zijn soorten die slechts één hoorn bezitten, en in het vaste land van Indie alsmede op Java t' huis behooren: de *Rhinoceros Indicus* en *Sondaicus* of *Javanus*; andere soorten hebben twee hoorns, en komen op Sumatra of in Afrika voor. De hoorn is bij de geboorte nauwelijks zichtbaar en het volgroeijen daarvan vordert jaren. Daar hij als middel van verdediging dient, is deze hoorn zóó geplaatst dat hij hevige schokken kan ondergaan, zonder gevaar voor de hersenkas. De huid dezer dieren is doór hare dikte en schubachtige plooiën schier een kuras en ondoordringbaar voor een gewonen kogel. De puntig eindigende bovenlip is voor eenige verlenging vatbaar en werkt ongeveer als een slurp, waarmede het plantaardig voedsel wordt aangevat. De Javaansche neushoorn, het grootste dier van dat eiland, is aldaar zeer verspreid, doch nergens in groot getal aanwezig; hij houdt alleen in uitgestrekte wildernissen zijn verblijf. Men vindt hem van de uitgestrekte, vochtige en waterrijke bosschen in sommige lage kuststreken tot op de drooge en winderige toppen der bergen, ter hoogte van 8000—9000 voet boven de oppervlakte der zee. In de bergen kiest hij bij voorkeur zacht glooiende hellingen tot zijn verblijf; ook breede, vlakke dalen met eene stroomende rivier of met kleine meren en moerassen, waarin hij zich gemakkelijk kan baden. Even als de buffel, legt de rhinoceros zich, gedurende de heetste uren van den dag, vaak geheel onder het water, alleen het voorste gedeelte van den kop, benevens de oogen daarbuiten houdende, of hij wentelt zich in modderpoelen en in slijkerige diepten om. Ook hiervoor heeft hij gegronde redenen, want de overjas van modder, aldus verkregen, behoedt hem tegen den steek der muskieten. Hoe groot en sterk ook van lichaamsbouw, toont zich dat dier schuw en bevreesd voor den mensch, en laat zich gemakkelijk door hem op de vlugt drijven, doch in het naauw gebragt, en door een klein getal menschen onverhoeds van nabij bedreigd, staat de neushoorn, vooral indien hij een jong heeft of verwond wordt, pal en onderneemt hij niet zelden met toemelooze kracht een woedenden aanval. Straks zullen wij gelegenheid hebben, daaromtrent het een en ander mede te deelen.

Dat de Indische rhinoceros in uiterlijken vorm afwijkt van zijn soortgenooten op Java, Sumatra en vooral van die in Afrika, is reeds met een enkel woord aangetoond. Het grootste verschil schuilt in de kleur, (onder de Afrikaansche worden ook witte gevonden), in de hoorns en het aantal plooiën van de huid. Op de meeste reizigers, die deze dieren in hun natuurstaat ontdekten, maakten zij bij den eersten aanblik den indruk van een reusachtig zwijn,

en allen verzekeren eenparig dat die logge beesten in vrijheid levendig, soms vlug in hunne bewegingen en zeer scherp van reuk en van gehoor zijn. Men beweert dat zij de olifanten aanvallen, ja dat deze hun grootste vijanden moeten genoemd worden. Mogelijk maakte men dit op uit den weêrzin, die de olifanten aan den dag leggen, als zij door de Indianen voor de jagt op den neushoorn gebruikt worden. Vraagt gij misschien waarom men den rhinoceros, die niemand kwaad doet, dan ook niet met rust laat: het antwoord is spoedig gegeven. De neushoorn is een regte zoetekaauw en stroopt, wanneer hem zijn dagelijksch voedsel verveelt, bij voorkeur op de suikerplantaadjen. Dit alleen regtvaardigt echter noch verklaart voldoende de algemeene jagt; neen, daartoe moet men weten dat de neushoorn ook in dit opzigt het zwijn evenaart, dat vooral na zijn dood van zijn ligchaam 't meeste nut wordt getrokken. Uit zijn dikke huid snijden de inlanders 't bekleedsel van hun schilden, welke daardoor voor kogels ondoordringbaar worden; in repen gesneden en rondgedraaid ter dikte van een mans vinger, vormt die huid uitmuntende taaie zweepen of shambocks. De Hottentotten (zuidelijk Afrika) zijn verlekkerd op het vleesch van dit dier en houden zijn tong voor het fijnste eten. Als de prooi geveld is, scharen zich al de burens daarom heen en blijven kamperen tot alles is opgegeten; naauwelijks bewaren zij iets om te laten droogen, zij zijn met regt onverzadelijk. Van den hoorn vooral verwachten de onbeschaafde volken veel heil; zij dragen een gedeelte daarvan als amulet of voorbehoedmiddel tegen rampen en kwalen. In oude tijden geloofde men zelfs dat daarin het geheim school om vergift te ontdekken. Indien men namelijk vergift in vloeibaren staat daarop uitgoot, zou de hoorn beginnen te gisten en te werken; vandaar dat de oostersche monarchen, bevreesd voor verraad, zich uit dezen hoorn bekere deden vervaardigen, wel rijkelijk met goud en edelgesteenten bezet, doch alleen met het doel om den overweldiger of onderdrukker de zekerheid te geven, dat hij veilig daaruit drinken, en dadelijk elken moorddaanslag van dien aard ontdekken kon.

De jagt op den rhinoceros levert natuurlijk allerlei moeilijkheden op. Zij is vooral gevaarlijk, omdat de eerste kogel niet altijd raak is, maar vaak in stede van in het oog of op de borst teregt te komen, afglijdt of terugspringt op het harnas, hem door de natuur verleend. De Indiaan gebruikt zijn jingal, een zwaar geweer, waarop een ijzeren kogel van 3 engelsche oncen geladen wordt. Mist het schot, dan wordt het dier woedend en stormt op zijn bestrijder aan, en behendigheid alleen kan alsdan redding geven. De rhinoceros is slecht van gezigt en kan zich, door zijn logge gedaante, het best in een regte lijn voortbewegen, daarom ontwijkt de jager met een snellen zijsprong den stoot en heeft dan ruimschoots tijd om op nieuw te laden. Dat niet alle neushoorns even vreedzaam zijn en zich tot plantaardig voedsel bepalen, kan het volgende, voorgevallen in het jaar 1788, bewijzen. Twee engelsche officieren, behorende tot de legerafdeeling die nabij Patna (in Bengalen) lag, zakten een cindwegs de rivier af om te jagen. Zij bevonden zich in den omtrek van Dinapoer en hoorden dat een Gheudah of rhinoceros, op eenige mijlen afstands vandaar reizigers had aangevallen. Op zekeren morgen, juist bij het aanbreken van den dag en op weg om eenig wild op te sporen, hoorden zij een luid geraas en zagen een rhinoceros, die hun paarden letterlijk verscheurde, terwijl deze arme dieren, aan kop en pooten vastgebonden, vlugten noch zich verdedigen konden. De knechts liepen van schrik weg en zij zelve klommen zoo spoedig

mogelijk in een boom, voor dat het woedende dier hen bespeurde. 't Gevaar was echter niet geheel voorbij, want de rhinoceros hield hen een tijd lang in 't oog; maar toen de zon hooger steeg, keerde hij langzaam naar zijn verborgen woning terug.

Een Engelschman, de Heer Owell, deelt de volgende ontmoeting mede, welke hij in Afrika had:

„Op zekeren tijd terug keerende van de olifantenjagt, ontdekte ik op korten afstand voor mij uit een ontzaggeijk grooten witten rhinoceros. Ik bereed juist een uitmuntend jagtpaard, het beste en vlugste dat ik gedurende mijn togten in Afrika onder 't zadel had; maar het was mijn stelregel, nooit te paard een rhinoceros te vervolgen, om de dood eenvoudige reden dat dit beest veel gemakkelijker te voet genaderd en gedood kan worden. Bij die gelegenheid echter scheen mijn noodlot 't anders te willen.

Mij tot mijn knecht keerende, die achter mij aan reed, riep ik uit: „Bij den hemel, wat heeft die knaap een mooijen hoorn, daar moet ik een schot op doen.” Met een gaf ik de sporen aan mijn paard, dat mij spoedig nabij het groote dier bragt, en in het volgend oogenblik joeg ik hem een kogel in 't lijf — maar, gelijk spoedig bleek, zonder dat hij doodelijk werd getroffen. Toen hij mijn schot beet kreeg, bleef de rhinoceros tot mijn groote verwondering plotseling staan, keerde zich toen ijlings om en kwam, na mij een paar seconden zeer nieuwsgierig te hebben aangekeken, langzaam op mij toelopen, in stede van zijn behoud te zoeken in de vlugt, gelijk zij over het algemeen gewoon zijn. Ik denk nooit aan gevaar. En echter wendde ik onwillekeurig mijn paard om, maar — 't klinkt vreemd — dit beest, anders zoo willig en gehoorzaam, weigerde nu halsstarrig naar den teugel te luisteren. Toen het dit ten laatste deed, was het te laat, want niettegenstaande de rhinoceros slechts voetstaps naderde, was de afstand tusschen ons zoo onbeduidend, dat ik den strijd niet ontwijken kon. En inderdaad zag ik in het naaste oogenblik het dier den kop laag buigen en met een opwaartsche beweging zijn hoorn met zulk een kracht tusschen de ribben van mijn paard steken, dat hij zelfs het zadel aan den anderen kant doorboorde en ik de scherpe punt tegen mijn been voelde.

De kracht van den stoot was zoo geweldig, dat mijn paard een luchtsprong maakte en op zijn rug te land kwam. Wat mij betrof, ik werd natuurlijkerwijze op den grond geworpen. Toen ik daar neder lag, voelde ik den hoorn van het verwoede beest langs mij heen gaan; maar het scheen voldaan over zijn wraakneming en liep op een drafte weg, zonder verdere pogingen om mij kwaad te doen. Mijn knecht was in dien tusschentijd naderbij gekomen, ik snelde hem te gemoet, trok hem van het paard, sprong in den zadel, was zonder hoed en met een bebloed gelaat spoedig het terugtrekkend beest op het spoor, en smaakte weldra de zelfvoldoening, het levenloos aan mijn voeten te zien liggen.”

Wij mogen natuurlijk niets afdingen op de waarheidsliefde van onzen jager, maar bij dit hoogst wonderbaarlijke voorval denkt men toch onwillekeurig aan het refrein van een der Zeemansliedjens van Mr. J. van Lennep:

Zeg, komt 't je min gelovelijk voor
 Omdat je 't nooit vond in boeken.
 Dan moet je, daar dient het reizen voor,
 't Maar zelf gaan onderzoeken.

Ook reizigers op Java vermelden merkwaardige avonturen, en aan de geschriften van S. Muller en H. Schlegel, ontleenen wij het volgende voorval. Hunne met roem bekende namen en de treurige afloop van het verhaal staan borg voor de waarheid.

„G. van Raalte, administrateur en teekenaar der natuurkundige commissie, bevond zich in April 1827 met Dr. Macklot in de Preanger regentschappen, bij den thans verlaten mijnberg Parang, een, vele uren in het rond woeste landstreek, wier uitgestrekte bosschen slechts hier en daar door enkele gehuchten en aan den voet des bergs liggende koffijplantaadjen afgewisseld worden. Onder de menigvuldige dieren, waarmede die wildernis bevolkt is, bevinden zich ook vele rhinocrossen, die des nachts dikwerf tot binnen de koffijplantaadjen en zelfs tot op geringen afstand van de bamboezen woning onzer toenmalige ambt- en reisgenooten doordrongen. Dit gaf aanleiding dat zij een jagtplan ontwierpen, en in den vroegen morgen van den 3^{den} April, van eenige jagers en inlanders uit den omtrek vergezeld, naar het bosch togen, waar zij onderscheidene uren zoekende rondliepen, zonder een rhinoceros te ontmoeten. Het ontbrak op hun weg echter niet aan veelvuldige sporen, waarvan sommige blijkbaar nog geheel versch waren. Daar deze sporen elkan- der vaak kruisten, rees de moeilijke vraag: welk spoor moeten wij volgen, en kwam het jagtgezelschap ten laatste tot het besluit, om zich in twee troepen te verdeelen, waarvan ieder een bijzonder pad zou inslaan. Nadat van Raalte met een tien- of twaalfstal ondergeschikte inlanders ongeveer een half uur was voortgegaan, werd hij door een zeer versch spoor gelokt, dat hij midden door het lage houtgewas, over met alang-alang begroeide heuvelen en met glaza bedekte moerasgronden volgde. Naauwelijks was hij in deze hooge graswildernis doorgedrongen of hij vernam een sterk geblaas en gesnuif, dat de nabijheid van een rhinoceros verried. Brandende van ijver, om bij de ontmoeting de eerste te zijn en zijn dubbel geweer op den vijand te lossen, sloop van Raalte op handen en voeten naar de plaats vanwaar het geblaas uitging, doch zonder iets van den rhinoceros zelve te ontdekken. Deze echter had, waarschijnlijk door middel van zijn reukorganen, het hem naderend gevaar opgemerkt. Eensklaps rees hij van uit zijn schuilplaats op, ijde met onbegrijpelijke snelheid regtstreeks op van Raalte aan, stiet hem omver, nam hem op zijn hoorn, en wierp den ongelukkige, onder een vreeselijk geblaas, hoog in de lucht, hetwelk hij eenige malen herhaalde. De inlanders, door den schrik overmand, sloegen allen op de vlugt. Slechts een van hen, een oude en trouwe jager, had moeds genoeg, aan van Raalte's hulpgeschrei het oor te leenen en terug te keeren. Hij naderde het dier tot op korten afstand en schoot beide de loopen van zijn geweer op hem af. Door den knal verschrikt, liet het kolossale gevaarte zijn prooi los en zette het dadelijk op een loopen. Het geweer was bij het schot gesprongen; de kogels zullen bij dit ongeval al ligt eene verkeerde rigting gekregen hebben, en door de algemeene ontsteltenis heeft men niet kunnen nagaan, of zij getroffen hadden. Het kostte intusschen den koenen jager zijn linker duim, welke gedeeltelijk verbrijzeld was. Rampzalig was de toestand van den ongelukkigen van Raalte. Behalve dat hem een rib gebroken was, had hij een zeer gevaarlijke buikwond, verscheidene zware wonden aan het linker been, een in het gewricht van den regter voet, en menigvuldige kneuzingen. Volgens de verzekering van van Raalte waren de zware verwondingen aan de kuit en aan

den regter voet door het gebit van het dier te weeg gebracht. Het had hem bij herhaling met den muil aan die deelen aangetast en van den grond opgeligt. Van Raalte overleefde, door de voortreffelijke zorg van Dr. Macklot en van zijnen broeder, chirurgijn-majoor in Nederlandsch Indië, deze geweldige verwonding, maar overleed twee jaar later aan de gevolgen van typhus.

De jagt vereischt dus veel zorg en list. Een oud geoefend jager gaf bij zoodanige jagt dikwerf proeven van de middelen en voorzorgen, door hem ten opzichte van deze dieren in het werk gesteld. Zoodra ontdekte hij niet een versch spoor of hij hief, al voortgaande, een onafgebroken geschreeuw aan, ten einde het dier te nopen zich reeds op eenigen afstand aan hem te verraden. In het digte glaza en dergelijke, met hoog riet, gras of struiken begroeide wildernissen, waagde hij nooit een schot, maar trachtte den rhinoceros door geschreeuw in de verte, uit zijn schuilplaats te verwijderen, en zoo mogelijk, in een vallei van het hooge bosch te drijven, om het dier aldaar, altijd uit de hoogte, te bestoken. Had hij den rhinoceros daarentegen in het effen bosch onder zijn bereik, dan beklom hij, alvorens een schot te doen, een boom, en gebruikte daarbij de list, om zijn baaitje aan den stam neder te leggen of aan een struik op te hangen. Het gebeurde dan niet zelden, dat het getergde, of door de verwonding tot woede gebrachte dier zijnen toorn op dat kleedingstuk bot vierde en daardoor te gemakkelijker 's jagers prooi werd."

Nog één avontuur geven wij ten beste; 't is betrekkelijk van weinig belang, maar ontleent zijn waarde grootendeels aan de geestige wijze waarop het verteld wordt. Het staat vermeld in het vorstelijke plaatwerk, dat in 1840 te Londen uitkwam onder den titel: *Portraits of the Game and Wild Animals of Southern Africa*, en 't is voor ons, Hollanders, niet onaardig, dat daarin een Hottentot, die hollandsch spreekt, de hoofdrol vervult. Wij geven den schrijver, kapitein W. Cornwallis Harris, het woord:

„Gedurende den tijd dat wij in de valei van de Limpopo gelegerd waren, kwam een groote rhinoceros zekeren avond op ons afdrentelen, nadat wij allen vermoeid van de jagt waren t'huis gekomen, en maakte koelbloedig toebereidselen om zijn leger te maken onder een breedgetakten boom, op nog geen 300 ellen afstands van onze wagens. Iedereen greep naar zijn geweer, reeds in het gewone overtreksel gestopt, en Andries, pogende zijn „roer" 't eerst te krijgen, gaf bluffend zijn voornemen te kennen om aan het gezelschap gratis een les te geven in het rhinoceros-schieten „Jaa," zeide hij vertrouwelijk, „daar in die veld ik zaal de sehelm dood maaken." Door dit groote voornemen opgewonden, kroop hij met voegzame voorzorg tegen den wind op, bepaald zorg dragende steeds den stam van een boom als scheidingsmuur te houden tusschen hem en het voorwerp, naar welks leven hij dorstte. Ten laatste zette hij zich op den grond neder, op dertig passen afstands van zijn argeloos doelwit, mikte een minuut lang over een tak heen en schoot af. Het ketsen van den zwaren vuursteen tegen het staal was het eenige antwoord, en de rhinoceros geheel in het onzekere omtrent de oorzaak van zulk een ongewoon geluid, stak zijn scherpe ooren op, snoof eens rond en sukkelde rustig naar een volgenden boom. De beschaamde voorvechter nam de pas door het dier verlaten plaats in; maar wederom weigerde zijn geweer. Op nieuw draafde het beest verder, nam, zich omdraaijende, zijn bestrijder eens op en begon met zijn kleine ooggen op onheilspellende wijze te knippen. Wij, die van hem

leeren zouden hoe een rhinoceros *moest* gedood worden, bleven bedaard toekijken en niemand van ons kwam tusschen beiden. Andries maakte langzaam het grootte sundgat van zijn donderbus met een acacia-doorn schoon, haalde weder een ordentelijke dosis kruid niet zonder moeite uit zijn magazijn van ossenhoorn, laadde nogmaals — hetgeen bij elkander weder twee en een halve minuut kostte — en legde voor de derde maal aan. Bij die gelegenheid ging de kogel werkelijk uit den loop, en... weg stormde het woedende dier, terwijl de bloeddorstige jager bij hoog en laag zwoer dat het dood zou neêrstorten voor dat 't honderd ellen verder was. Maar wij staarden van den top eener hoogte naar de donkere gedaante, die al kleiner en kleiner werd voor ons oog, nu eens draafde, dan weder galoppeerde langs de vlakke beneden ons, totdat het dier ten laatste stokstijf bleef staan en de struiken begon af te scheren. Onze neuswijze Hottentot, met schande overladen, wierp toen zijn geweer over zijn gespierden schouder, en hield vol dat zijn kruid slecht was, en van alles de schuld had."

In gevangen staat is de rhinoceros meestal zeer lijdzaam. Dr. Horsfield deelt daarvan een voorbeeld mede. „In 1815 of 1816 werd een zeer jonge rhinoceros gevangen in de wouden van de provincie Kadoe en naar de residentie te Magelang gevoerd. Vriendelijk bejegend was hij spoedig zeer mak en liet zich zonder tegenstribbelen op een wagen vervoeren naar de hoofdstad Soerakarta. Aldaar werd hij op een groot vierkant plein in de nabijheid van het vorstelijk verblijf nedergezet, slechts door een gracht van een el breedte gescheiden van den weg. Verscheidene jaren bleef hij binnen deze omheining zonder teekenen van weezin of woede te geven, ofschoon het gewoel en gedrang der bevolking, in grooten getale opkomende om hem te bekijken, daartoe aanleiding had kunnen geven. Zijn voedsel bestond uit takken van boomen, struiken en slingerplanten, en hij dronk buitengemeen veel water. Hij liet zich door iedereen streelen en de moedigsten gingen zelfs op zijn rug zitten. Hij groeide verbazend. In 1817, dus na een verblijf van negen of tien maanden te Soerakarta, was hij negen engelsche voeten lang en vier voet drie duim hoog. In 1821 bedroeg zijn hoogte reeds vijf voet zeven duim. Hij kwam dan ook eindelijk zonder veel moeite over de gracht en stroopte lustig van de vruchtboomen en de keukengroenten in de nabuurschap. Soms verschrikte zijn verschijning de bewoners, maar hij deed nimmer kwaad en liet zich als een buffel weder naar huis drijven. In 1821 is hij ongelukkigerwijze verdronken in een riviertje, nadat hij reeds naar een dorp op eenigen afstand van het paleis verwijderd was."

De groote Cuvier geeft het volgende verslag van het exemplaar dat in zijn tijd leevend te Parijs is geweest.

„Deze rhinoceros was zeer jong en meestal zeer zachtzinnig, gehoorzaam aan zijn bewaker en gevoelig voor diens liefkozingsen. Soms tijds echter werd hij aangetast door vlagen van woede, in welke oogenblikken men buiten zijn bereik moest blijven. De oorzaak hiervan viel niet te raden, tenzij men die moest toeschrijven aan een blinde neiging naar een vrijheid, welke hij nimmer genoten had en welke hem prikkelde tot een poging om zijn ketenen te verbreken en te ontsnappen aan de onnatuurlijke gevangenschap, waarin hij gehouden werd. Brood of vruchten echter deden hem spoedig bedaren. Hij kende hen, die hem het rijkelijkst voedsel gaven; zoodra hij hen zag,

strekte hij zijn lange bovenlip naar hen uit, opende zijn bek en stak zijn tong uit. Daar zijn kooi zeer klein was, had hij weinig gelegenheid om bewijzen te geven van zijn ontwikkeling, en zijn bewaker zorgde slechts zooveel mogelijk hem zijn eigen krachten te doen vergeten of te gewinnen aan gehoorzaamheid; maar toch mag de aandacht, waarmede hij alles wat hem voorbijging opmerkte, en de onderscheiding, welke hij tusschen menschen en menschen wist te maken, veilig tot de gevolgtrekking leiden, dat zijn intelligentie onder meer gunstige omstandigheden grooter had kunnen worden. Zijn ontzagelijke kracht en de aanhoudende vrees, welke men koesterde voor zijn losbreken in een vlaag van woede, verschaften hem een voortdurende zachte behandeling. Men vroeg van hem niets zonder belooning en de kleine beschikbare ruimte beperkte tevens de kunstjes, van hem gevorderd: deze bepaalden zich tot het openen van zijn bek, het wenden van zijn kop, links of rechts, het optillen van een poot, enz."

Dat de rhinoceros ook bij de Ouden geen vreemdeling was, bewijzen hunne afbeeldingen van dit dier op gebouwen en munten, en de beschrijvingen welke zij daarvan geven. Bij de vertooningen in het colosseum te Rome, waar de romeinsche keizers, men zou haast zeggen om de bloeddorst van hun volk levendig te houden, wilde dieren tegen elkander of tegen menschen deden vechten, kwam ook de rhinoceros voor, gelijk onder anderen keizer Augustus, na zijn overwinning over Cleopatra, een dezer dieren medebragt. De rhinoceros welke Emanuel, koning van Portugal, uit Indië ontving en in het jaar 1513 aan den paus ten geschenke zond, vernielde het vaartuig waarop hij werd overgevoerd. Om u een bewijs te geven hoe de wetenschap der natuurlijke historie, even als de natuur, uit duizenderlei telkens volmaakter gevormde schakeltjes bestaat, zal ik eindigen met een beschrijving van den rhinoceros; gelijk die voorkomt in een boek van 1660. Na al hetgeen wij over den neushoorn vooraf lieten gaan zal 't u gemakkelijk vallen te onderscheiden wat in die beschrijving waar, en wat overdreven of valsch is. Ik ben echter zeker dat gij bij het lezen van dit fragment uit „J. Jonstons Naeukeurige Beschrijving” menigmaal zult uitroepen: „Ei, wist men dat toch ook al in den ouden tijd!” Stijl en taal, verouderd van vorm als zij zijn, zullen u wel wat vreemd toeschijnen, maar toch niet onverstaanbaar zijn, voor wie met eenige aandacht en nadenken leest.

„De naam Rhinoceros, is hem van den hoorn, die hem op den neus wascht, gegeven. Zommige noemen hem bij *Diakonus* een Ægyptische os. Andere uit *Pauzanius*, een Æthiopische viervoet, oft stier, maar qualijk. In Ægypten heeft hij niet als bijgeval konnen gevoert werden. Maar *Pauzanius* zegt, datter in Æthiopie een stier is, die om de gelijkheid van den hoorn bij de onkundige Rhinoceros genoemt werd. Daar is geen dier, zegt de vervolger van *Aldrovandus*, welkers beschrijving meer op schijven staat. En voorwaar *Plinius* ontlast zich met weinig woorden, en zegt dat hij een hoorn op den neus heeft, van lengte den elephant gelijk is, veel korter beenen heeft, en van palm-houte verw is. Zoveel heeft *Agatharcides* bij *Photius* mede bij-gebragt. *Nikolaus* de Comitibus Venetiaan, verziert ons dat de Rhinoceros een Varkens-hoofd, een koe-start, een elephants-verw, en een hoorn van twee voeten lang heeft, en in 't Landschap Mangi gevonden werd. *Ælianus* die meent dattet onnoodig is, hem, die van zoveel Grieken en Romeinen gezien en wel bekend is, te beschrijven, zegt dat hij een hoorn boven op den neus draagt, heel scherp, die

in kracht voor het ijzer niet wijkt, en dat zijn huid zoo hard is, dat ze nauwlijk met een pijl kan door-boort worden. Van den hoorn is het grootste verschil. *Tertullianus* eigent hem eenen toe; *Martialis* dat hij met twe vecht, en die beide, volgens dezen op het hoofd heeft, volgens andere dat de eene op de regter schouder staat en korter is. De penning van Domitianus vertoont haar beide op den neus. Anderen stellen de grootste op den neus, een kleinder an 't voor-hoofd, enige ruimte boven d'ander. Ook is men in de vorm van de zelve niet eens. Enige maken hem recht als een trompet met een overlopende zwarte streep. Andere zonder streep. *Artemidorus* bij *Strabo*, zegt dat de Rhinoceros van den Elephant verscheelt, zo groot als een stier, en in vorm het wilde Swijn aldernaast is, en geeft hem een krommen hoorn veel harder als eenig been. *Diodorus* geeft hem een vlakke, *Agatharcides* en *Solinus* een achterwaarts over gebogen. *Artemidorus* doet'er bij, dat dit beest twe riemen, als de omwindsels van de Draken, die van den rug tot den buik omgaan, en d'een na den hals, en d'ander na de lendenen gestrekt heeft, en dat dit van hem gezeit werd, omdat hij zulx gezien heeft. Maar *Bontius*, welken wij over de Geit Pazaar angewesen hebben, en die den Rhinoceros wel hondert maal, niet alleen in de stal besloten, maar door de bosschen heeft zien dwalen beschrijft hem ons aldus: Hij is van huid uit den zwarte asgrau, als den Elefant, heel rompelig, met diepe kerven ter zijden en op den rug, hij heeft een heel dik vel, dat een houw van een Japanse bijl licht wederstaat. Want dit beest is niet met schobben (gelijk het bij ons geschildert werd) gewapent. Maar deze kerven verbeelden zoodanige schobben, oft schilden, en het een deel is niet harder als het ander. Hij heeft een snuit als een varken, maar voor spitzer, en niet zo stomp, op welkers uiterste deze hoorn staat, daar hij den naam van draagt. De een is groter als d'ander na den ouderdom van de Rhinoceros. Zij is ook in verwerscheiden, nu zwart, dan asgrau, ook wit; in grootte van lijf, is hij die van middelbare gestalte is, ook een middelbaren Elefant gelijk, behalven dat hij lager van benen, en daarom ook niet al te aanzienlijken dier is, soo ghij zijn plaats beziet. Hij word in de wildernissen van Afrika, Abazia, in veel plaatsen van Azia, in 't rijk van Bengala, en Jakatra gevonden. Hij was ten tijde van *Aristoteles*, nocht an de Grieken, nocht an de Romeinen DCLXVI jaren voor 't opbouwen van de stad, bekent. Wie hem eerst vertoond heeft, is onder de oude niet eens. *Dio* zegt, dat hij alder eerst, in 't zege-pralen van Augustus is over-gebragt; Maar *Plinius* verhaalt dat hem Kneus Pompejus eerst in de Schou-spelen, gebruikt heeft. Daarom heeft *Solinus* na-gelaten dat de Schou-spelen voor de tijd van Kn. Pompejus den Rhinoceros niet gekent hebben. Hij eet heel stekel-achtige kruiden en takken, want hij heeft een heel ruwe tong. Van zijn aart is dat alleenlijk bekent, dat hij met den Elefant vriendschap voert, en tegen den mensch niet als getergt zijnde, woed. Als hij vechten zal bereid hij zich met zijn hoorn tegen de stenen geslepen. En meest na den buik trachtende, welken hij weet alderweekst te zijn, scheurt hij die open en laat hem dood bloeden: indien hij geen gelegenheid vind, om den buik te treffen, word hij in tegen deel met de snuit en tanden overvallen, en omgebragt. Getergt zijnde, zegt *Bontius*, werpt hij Man en Paard als een vloij ter neder, die hij daar na met likken dood, wijl hij met de ruwheid van zijn tong den mensch van huid en vleesch tot het been toe ontbloot. Met een kogel gewond zijnde vlugt hij door de bosschen, en werpt al wat hem ontmoet, ja

ook heel grote dikke boomen, met een groot gebaar en schrik onder de voet. Bezie bij den zelven een geschiedenis van zijn onmatige wreedheid. Hiertoe behoort ook uit den zelven dit, dat hij wonderlijk vermaak in 't slijk heeft, en getergt zijnde, niet eer wraak neemt, voor dat hij zijn jong wel voorzien heeft. Hij volgt in stem de varkens, want hij knort. Zijn vleesch eten de Moren, 't welk zoo pees-achtig is, dat het stale tanden vereischt. De huid in wijn geweekt, word van *Sacutus* in quaad-aardige ziekten ingegeven. Sommige geven den hoorn tegen 't vergif in; bij de dertele Romeinen wierd zij in de baden voor een olij-kruik gebruikt, want daarin wierd den olij, die om te wasschen bereit was, bewaart, ik zou niet durven zeggen of zij in verscheijde geslachten verdeelt zijn, men zegt evenwel dat 'er in Azia, een zoo groot als een Wilde-Ezel, met een Hoorn, van een elle-boog lang, Herte-voeten, Paarde-ooren en een Koeije-staart gevonden wert."

Wij sluiten den pergamenten foliant. Ziedaar u dan een beknopte geschiedenis van den rhinoceros gegeven, volgens de schrijvers van onzen en van vroeger tijd. Nog is menig belangrijk punt, menig treffend jagt-avontuur achterwege moeten blijven, doch ik meen u omtrent het voornaamste genoegzaam te hebben ingelicht; wie lust heeft nog meer te weten van onzen dikhuid, hij spore dat na in de werken over natuurlijke historie. Zooveel is zeker, dat het hier geleverde uw belangstelling in het dier zal vergrooten, immers eerst dan wanneer men bijzonderheden betreffende personen of voorwerpen kent, boeijen zij ons regt. Zullen de zoölogische tuinen, waarvan de oprigting meer en meer algemeen wordt, werkelijk nut stichten, dan moet ook meer en meer de aandacht gevestigd worden op de eigenaardigheden der verschillende diersoorten en wij twijfelen niet of onze lezers, die inmers allen streven naar den eernaam van beschaafd man, zullen, wanneer wij van tijd tot tijd pogen hun kennis ook op het gebied der natuurlijke historie uit te breiden, met ingenomenheid elke mededeeling ontvangen, die hun nieuwsgierigheid bevredigen en hun kennis vermeerderen kan.